

DEBATT: Skrota begreppet "utanförskap"!

Utanförskap är ett begrepp som söker sin definition. Flitigt använt av Alliansen. Men det har innefattat olika omständigheter och antalet har varierat mellan 200 000 personer och upp till 1,5 miljoner.

Mariann
Björkemarken

Begreppet "utanförskap" fick genomslag i 2006 års valrörelse. När man gräver lite mer upptäcker man snart att flera borgerliga partier varit ute i frågan.

"Utanförskap" är från början ett socialpsykologiskt begrepp med fokus på relationer mellan individer eller grupper och deras omgivning. Men Alliansen har använt "utanförskap" som ett statistiskt begrepp trots att vedertagen definition saknas. Konsensus saknas inom Alliansen och olika definitioner landade valåret 2006 i ett "utanförskap" på mellan 200 000 och 1,5 miljoner människor.

Men man närmar sig begreppet från två håll. Medan Folkpartiets och Centerpartiets definitioner ringar in eller identifierar "utanförskapsområden", där alla invånare inte behöver leva i "utanförskap" (dvs vara arbetslösa, sjukskrivna etc.) handlar det för Moderaterna om att räkna antalet personer med förmodat svag anknytning till arbetsmarknaden som uppbär ekonomiska ersättningar.

Folkpartiet tittade på sysselsättningsnivå och antingen skolresultat eller valdeltagande och därefter andelen boende i hyresrätt samt förvärvsinkomst och för år 2006 fann man 156 "utanförskapsområden" med 493 070 invånare.

Centerpartiet tittade på förvärvsfrekvens och inkomster från arbete och socialförsäkringarna och fann 200 000 boende i 149 områden år 2006. Men 2009 angav man att "utanförskapet" omfattade närmare 1,7 miljoner, vilket antyder att man bytt definition. År 2013 uppgavs "utanförskapet" ligga på drygt 800 000 med hänvisning till måttet "helårsekvivalenter".

Förre statssekreteraren Eva Uddén Sonnegård (M) skrev om vad man den gången kallade "bred arbetslöshet" redan 1997. Man räknade ut att det omfattade 1 044 442 personer år 2006. Arbetslösa, personer som frivilligt står utanför arbetskraften utan att vara studerande och personer som uppbär sjuk- och aktivitetsersättning (men inte sjukpenning) är medräknade.

En annan moderat statssekreterare, Per Schlingmann, utarbetade tillsammans med Arbetsmarknadsdepartementet en definition på "utanförskap" som omfattar arbetslösa och personer med en lång rad olika ersättningar.

År 2006 befann sig 1 559 371 personer i "utanförskap". Riksdagens utredningstjänst har också räknat på SCB:s definition av helårsekvivalenter (en sjukskriven 12 månader = två sjukskrivna 6 månader) och funnit 1 022 168 helårsekvivalenter i "utanförskap" 2006. Webbsidan Ekonomifakta ägd av Svenskt Näringsliv ligger nära moderaternas definition och visade på 1 123 650 personer i "utanförskap" år 2006.

Genomgången visar att "utanförskapet" pendlar mellan 200 000 och 1,5 miljon människor år 2006. Det skiljer en halv miljon mellan två tidigare moderata statssekreterares definitioner. Det är alltför stor spridning för att det ska passera utan invändningar.

Det har också funnits kvalificerad kritik:

Riksrevisionen har efterlyst en precisering av begreppet.

SCB uppger att officiell definition saknas. Helårsekvivalenter

är inte en sådan.

Riksdagens utredningstjänst har markerat att det rör sig om Moderaternas definition och ingenting annat, påtalat risker för dubbelräkning, blandning av källor.

Ändrade regler som gör att färre är berättigade jämfört med tidigare (t ex A-kassan, sjukförsäkringen) påverkar siffrorna. Men är det rimligt att hävda att "utanförskapet" har minskat? Flera ersättningar är arbetsrelaterade och kopplade till anställning.

Värnpliktiga har åtminstone tidigare räknats in i "utanförskapet" av Moderaterna. Enligt Ekonomifakta ingår de i "utanförskap" idag. Frågan har också debatterats i riksdagen.

Alliansregeringen hävdar ofta att "utanförskapet" minskat, men anger aldrig i förhållande till vilken definition. "Utanförskap" framstår som ett lättmanipulerat begrepp som kan ändras litet som det passar. Trots att man misslyckats med att utveckla en statistiskt användbar definition av "utanförskap" används begreppet som om så vore fallet.

Begreppet bör förstås som den politiska konstruktion som det är. Därför är det dags att skrota begreppet "utanförskap".

mariann.bjorkemarken@lo.se

Mariann Björkemarken är utredare vid LO-distriktet i Västsverige.